

KAN VI VENDE EN REFORMASJON INNEN DEN KOPTISKE KIRKEN I ETIOPIA?

AV P. A. BREDVEI

Den etiopiske gren av Den koptiske kirken har aldri hatt noen sentralisert og standardisert utdanning av sine prester. På de fleste steder der det er kirker, har den opprettet en dag- eller kveldsskole for barn og ungdom. Der lærer de først det amhariske alfabet på 251 bokstaver og hopper så rett inn i geez — som er latinen i Den koptiske kirken. Uten å forstå et ord, leser så disse nybegynnerne lange kirkelige ritualer og bønner på dette gamle, døde språket. Langt utover kveldene kan en høre barna stormlese så det synger i veggene.

Mellom disse barn tar kirken ut sine diakoner. Gutter ned til syv år får en samarie med et kors på ryggen og tripper barfotet ut og inn i det helligste, bærende på kirkens hellige emblemer og nynner strofer av Davids salmer. I pubertetsalderen sjaltes de ut. Da er de ikke lenger «uten synd» og kan ikke komme inn i den hellige arks nærhet.

De som da tenker å bli prester, har to veier å gå. Den ene er å bli novice i et kloster, og den andre å gå til en by hvor kirken har en forskele for prester. De siste søker da helst til Addis Abeba, hvor det er flere slike skoler. Der kan en etter gatene se en masse unge gutter gå omkring med et langt skinn hengende nedover kroppen — og tigge. Skinnen utgjør det meste av både deres klær og sengklær.

Undervisningen i disse skolene foregår helst om kvelden og utover natten, og så bruker de dagen til å be om milde gaver til livets opphold. Få av dem ser ut til å mangle det nødvendigste, for det er en kristen dyd og vei til salighet å gi til de fattige — og ikke minst disse teologiske studenter som skal vie seg til kirkens tjeneste. Og tidlig på søndags morgen kan en se disse enkle, fattige guttene ta det de har i tiggeposene sine, og dele det ut til de mange fattige som sitter utenfor kirkedørene. De skal begynne søndagen med en tom pose.

Etter å ha pugget alle Davids salmer, kirkens bønner og ritual samt

helgenhistorier tilhørende kirkens kalender, imellom seks og ti år, er deres presteutdannelse ferdig. Enkelte av dem har også lært det gamle kirkespråket geez såpass grammatikalsk at de forstår det de leser, men det er ikke mange. De aller fleste kan bare ramse opp liturgien uten å kjenne til innholdet.

Hvis de har levd seg gjennom denne lange studie- og tiggertiden «uten plett og rynke», så blir de ordinert av en biskop og sendt ut som hjelpeprest til en eller annen kirke ute i provinsen. Det lange, blankslitte skippet blir da byttet med en enkel prestekjole og en hvit turban.

Dette ser ut til å ha vært den alminnelige utdannelsen for prester i Den koptiske kirken så langt tilbake en har noen historie. Den eneste unntakelsen er de som tok munkeløftet og tilbrakte en del år i ett eller annet ensomt kloster. Etter endt prøvetid og utdanning går også de over i ordinær prestedtjeneste. En finner geistlige med og uten sølibatsløfte side om side i de fleste kirker. Noen av disse munkene har vært på møysommelige pilegrimsreiser til Det hellige land og kan ved tilbakekomsten fortelle at de har sett krybben i Betlehem, besøkt Josefs snekkerverksted i Nasaret, badet i Jordans hellige vann og stått på Golgata. Slike historier appellerer sterkt til fromhetslivet hos de enkle, analfabetiske kristne som utgjør majoriteten innen kirken. Og kirken selv undervurderer dem ikke. Det er bare munkene som kan få de biskopelige pontifikalier.

Denne utdannelsen av kirkens tjenere gikk an så lenge landet lå lukket for innflytelse utenfra. Den høyeste almenutdannelsen var da å kunne lese og skrive amharisk – det eneste av landets ca. 70 språk og 200 dialekter som har et alfabet. Dette alfabetet skal de opprinnelig ha fått fra Sabien, men med årene har det undergått en god del forandringer.

Når så prestene i tillegg til sin almenutdanning kunne svinge om seg med kirkens latin, var det nok til å få en sterk posisjon mellom folket. Dessuten var de gjennom sin ordinasjon kommet i besiddelse av nøkler til å både løse og binde – til å åpne og stenge himmel så vel som helvete.

Men som landet sakte og uvillig åpnet seg for Vestens kultur, har mange ting forandret seg. Denne nye tiden kan en si begynte da franskmennene sprengte seg fram mellom fjellene og opp til høypla-

tået i Addis Abeba med den lille smalsporede jernbanen sin i 1917. Da var landet med en gang blitt en nær nabo til Vesterlandene, og de var ikke til å stenge ute lenger. Og sammen med rosenrøde tøyser, silke, termosflasker og tannbørster kom også kravet om en høyere utdannelse og behov for å lære fremmede språk.

Det franske jernbaneselskapet åpnet snart en fransk folkeskole som like fra begynnelsen var basert på deres gamle slagord: frihet, likhet og brorskap – og sto åpen for innfødte barn og ungdom som ønsket seg en mer allsidig og praktisk utdannelse enn den kirkeskolene ga. Og gamle, konservative keiser Menelik II åpnet endog en høyere almen-skole – en slags middelskole – den første i landet. Dette var begynnelsen, og siden har den ene moderne skolen etter den andre sprunget opp. Og de fleste av dem har en bra prosent vesterlandske lærere. Det er for tiden noe sjelden å treffe en embetsmann eller endog sekretær på embetskontorene, som ikke kan snakke enten fransk, engelsk eller italiensk. Muligens alle tre.

Men presteutdannelsen fortsatte som før. Unge gutter slet seg gjennom de mange år ved forskolene eller i klostrene i håp om en dag å få gå i den ettertraktede prestekjolen og tjenstgjøre foran den hellige ark.

Men som almenutdannelsen steg og fikk et mer moderne tilsnitt, begynte også kirkens ledende menn å føle at den gamle, tradisjonelle utdannelsen av kirkens tjenere ikke var nok. La den ikke om, ville den snart oppleve at intelligensen gikk kirkedørene forbi. Dessuten kom det lærere, prester og misjonærer fra de andre kirker ute i verden med den beste utdannelse Vesten hadde – så misjonsskolene var fulle. Kirken ville også miste ungdommen.

På grunn av dette ble det etter krigen opprettet et teologisk college i Addis Abeba for utdannelse av en ny og mere up-to-date prestetype. Det sikret seg flere vel utdannede, skolerte teologer fra den gamle koptiske kirken i Egypt. Den er den abyssinske kirkes moderkirke. De skiller seg fra de andre kirker i verden ved sitt monofysitiske Kristus-dogme. For tiden har dette fakultet åtte etiopiske og fem egyptiske professorer.

Fakultetets rektor er pastor Marcos Daoud fra Kairo. Han er en ualminnelig elskverdig og behagelig mann – en personlighet. Jeg har

ved flere anledninger møtt ham og besøkt hans kirke på søndagsmorgen. Han holder da gudstjeneste på arabisk for egyptiske kristne. Selv tilhører han «The Friends of the Bible» — en evangelisk retning innen Den koptiske kirken i Egypt.

Her er en del opplysninger jeg fikk av ham angående ovennevnte fakultet:

Det har tre forskjellige klasser. Den laveste av dem er for ungdom som vil utdanne seg til diakoner innen kirken. Den er på fire år. Elevene her er gutter fra 12 år og oppover. Fagkretsen er en grundig innføring i amharisk — nasjonalspråket — og i geez — kirkespråket — og litt engelsk. Det blir her lagt stor vekt på kirkens ritual, med en korrekt og tydelig opplesing av de faste bønner, Davids salmer og andre skriftavsnitt på amharisk og geez. Det er diakonenes oppgave å framsi bønnene, og klart og rungende lese de foreskrevne bibelavsnitt ved de mange kirkelige anledninger. Ikke så få av disse diakonene — eller korguttene — blir etter noen års tjeneste ordinert til prester. Mens andre — som får verden kjær — tar seg jobber utenom kirken. Helst som lærere i statsskolene og sekretærer ved embetskontorene. Den koptiske kirkes diakongjærning behøver ikke å være et embete som varer hele livet.

Den neste klasse ved fakultetet er en teologisk college-klasse. Den har de fleste fag som forekommer ved en middelskole eller et gymnas, med tillegg av en del religiøse fag, som kirkehistorie, dogmatikk og eksegesi. Språkkretsen er: amharisk, geez, engelsk, fransk og gresk. Studietiden er fem år. De fleste som tar denne eksamen fortsetter sitt teologiske studium ved fakultetet med tanke på å bli prest, men endel søker også ansettelse i regjeringens tjeneste i embets- eller skoletjenesten.

Den tredje klasse er den teologiske som på fire år fører fram til embetseksamen. Disiplinene her er begrenset til språk og teologi. Det legges stor vekt på Den koptiske kirkes ur-teologi, som gjennom kirke-møtene og dogmestridene førte fram til denne kirkes særegenhet: Jesus Kristus har bare én natur — den guddommelige.

Dette utformes slik: Kristus er Guds ord og Guds sønn, og er likestillet med Ham i guddommelighet og natur. Guddommen består av tre distinkte personer og er én Gud og én Herre. Den ene person i

denne guddommen er Sønneren som ble inkarnert i substansen av en fullkommen mann (eller menneske), og hadde én natur.

Dogmet at Jesus hadde to naturer kalles alltid «den onde tro». Den som «blander hans naturer blir forbannet». Likeså de som sier at «han som ble korsfestet og døde for menneskene var bare et menneske, eller de som tilskriver lidelsen til en guddommelig natur. Den sanne tro vet at det var Gud, hans ord, som led for oss i kjødet, det som han hadde tatt fra oss».

Tilsammen har fakultetet 256 studenter. Rektor forteller at av de teologiske studenter er fire grupper blitt sendt til utlandet for å studere videre. Seks studerer ved greske universiteter, tre ved den koptiske presteskole i Kairo og to ved den syriske kirkes presteskole i Konstantinopel. Studietiden deres vil strekke seg over fem år, og før de kommer hjem vil de besøke Palestina og de hellige steder.

Studentene fra dette fakultet, ikke minst de som har komplementert sin utdanning i utlandet, vil bety et nytt innslag i den koptiske prestestand i Etiopia. Endel av dem har tatt munkeløfte før de begynte sine studier, men de fleste danner familie.

Fakultetet er finansiert av Undervisningsdepartementet, men kontrolleres og overvåkes av kirken – og keiseren personlig.

Da det har gått forskjellige rykter om at de teologiske kandidatene har hatt vanskeligheter med å få ansettelse i kirken på grunn av sin moderne utdanning og sitt evangeliske syn, spurte jeg rektor om så var tilfelle.

Han smilte sitt brede, fyldige smil og innrømmet at det kanskje var noe i det. Ikke alle kirker og biskoper aksepterte denne nye utdannelsen av geistlige. Mange er stivnet til i gamle tradisjoner og ortodoksi, og mener at den utdannelsen som har vært i hevd i hundreder av år, er den riktige og den beste.

Men, fortsatte han, jeg innprenter stadig studentene mine at de ikke i første hånd skal se seg om etter gode stillinger i de gamle, vel organiserte menigheter, men gå ut til de hedenske og muhammedanske stammer. «Hvorfor skal dere etiopere slå dere ned her i hovedstaden eller i de større byene ute i provinsene? Hvorfor kan dere ikke gå ut i villmarken til de ikke-kristne stammer og vinne dem for Gud og kirken? Er det ikke såpass glød i hjertene deres,

så burde dere ikke tenke på å bli prester. Se bare på misjonærene. De kommer fra høyt siviliserte land som Amerika, England og Skandinavia, og endog unge, skjønne kvinner med en god utdannelse slår seg ned mellom utemmede stammer og prediker, underviser og lærer. Så hvorfor ikke dere? Hvem andre enn dere burde være de første til å bli misjonærer i deres eget land? Det er en skam at Etiopia med en så gammel kirke ennå er en misjonsmark og at de andre kristne land behøver å sende misjonærer til oss.»

Han hadde talt seg varm, og det var ild i de dype, sorte øynene i det askegrå ansiktet.

Jeg glemmer ikke, fortsatte han, hvilket sjokk jeg fikk, da jeg for fem år siden kom hit fra Egypt. Jeg trodde Etiopia var et helt igjenom kristent land med en gammel, rik kristen tradisjon og arv, og så fant jeg en visser, forsteinet kirke, og at minst halvdel av folket var hedninger eller muhammedanere. Da gikk det opp for meg at det viktigste for meg her var, ikke å være rektor for denne presteskolen, men å være misjonær — å plante misjonstanken inn i studentene — å åpne deres øyne for de oppløyde markene omkring dem. Vær med å be om at dette må lykkes, ba han.

Men jeg har fått den forståelsen av Den koptiske kirken at den er for fattig til å drive et utstrakt misjonsarbeid, innvendte jeg.

Misvisende, misvisende, gjentok han. Det kan se slik ut for en utenforstående, men det motsatte er tilfelle. Det er en meget rik kirke. Den har økonomiske ressurser nok til å bli en stor misjonskirke hvis den bare hadde syn for det. Keiseren har det, patriark Basilios har det, og en og annen mellom prestene og biskopene har det, men det har ennå ikke grepet den store massen av prester og lekfolk. Men den dagen vil sikkert komme. Kanskje den ikke er langt borte.

Dessuten har keiseren pålagt, fortsatte han, at de forskjellige skriftsteder under gudstjeneste skal leses på folkespråket så det jevne folk kan forstå det. Tenk bare på hva det vil bety. Folket kaller seg kristne, men de kjenner ikke Guds ord da det bare har vært tilgjengelig på kirkespråket.

Da jeg hadde sagt den elskverdige rektoren — kanskje det er rettere å kalle ham dekanus — farvel, og gikk bortover de myldrende gatene

i Addis Abeba, hadde tanken fått litt å arbeide videre med. Kirkespir med gylne georgskors brøt skylinjen, ærbødige tilbedere kysset kirkenes dørstolper før de gikk videre, og hvitklede prester og sortklede munkler gled lydløse forbi meg på nakne føtter — men fra dette fakultetet har allerede omkring hundre teologiske kandidater gått ut og er nå prester, misjonærer og lærere utover dette store landet. De har lært å elske den amhariske bibelen på nasjonalspråket og leser den for folket. Mange av dem har også sett såpass i sin kristne arv at det har blitt en trang for dem å bringe den videre til de stammer som ennå lever utenfor kirkens ramme — stammer de har vært naboer til i hundrer av år uten å forsøke å kristne dem.

Tro om ikke en Martin Luther eller Hans Nilsen Hauge snart vil stå fram mellom det etiopiske folk? I den gamle boken står det en underlig profeti om dette landet. Det står at folket her i hast skal rekke ut sine hender til Gud (Sal.68,32).